74వ అధ్యాయం

٧٤ ـ بَابُ الْحِلْمِ وَالأَنَاةِ وَالرِّفْقِ

సౌమ్యం, విజ్ఞత, మృదుత్వం

قال الله تعالى: ﴿ وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴾ [آل عمران: ١٣٤]. وقال تعالى: ﴿ خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴾ [الأعراف: ١٩٩]. وقال تعالى: ﴿ وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَمَا يُلَقَّاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلَقَّاهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴾ [فصلت: ٣٤، ٣٥]. وقال تعالى: ﴿ وَلَمَن صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴾ [الشورى: ٤٣].

దివ్య ఖుర్‌ఆన్‌లో అల్లాహ్ సెలవిచ్చాడు :

"వారు (అంటే విశ్వాసులు) కోపాన్ని దిగమ్రింగే వారు. ఇతరుల తప్పులను క్షమించేవారు - ఇలాంటి సజ్జనులంటే అల్లాహ్‌కు ఎంతో యిష్టం." *(ఆలి ఇమ్రాన్ : 134)*

"ప్రవక్తా! మృదుత్వం, మన్నింపుల వైఖరిని అవలంబించు. మంచిని ప్రబోధించు. మూర్ఖులతో వాదానికి దిగకు." *(అల్ ఆరాఫ్ : 199)*

"ప్రవక్తా! మంచీ, చెడూ ఒకటి కావు. నీవు చెడును శ్రేష్ఠమైన మంచిద్వారా తొలగించు. అప్పుడు నీ పట్ల శత్రుభావం కలవాడు నీకు ప్రాణస్నేహితుడై పోవటాన్ని నీవు గమనిస్తావు. ఈ సుగుణయోగం సహనశీలురకు తప్ప మరెవరికీ లభ్యం కాదు. ఈ స్థానం మహా అదృష్టవంతులకు తప్ప మరెవరికీ దక్కదు." *(ఫుస్సిలత్ : 34, 35)*

"ఎవరయినా సహనంతో వ్యవహరిస్తే, క్షమించివేస్తే, అది పెద్ద సాహసంతో, దృఢ సంకల్పంతో కూడుకున్న పని." *(అష్ షూరా : 43)*

٦٣٢ ـ وَعن ابنِ عبَّاس رَضِيَ اللهُ عَنهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لأَشَجِّ عَبْدِ الْقَيْس: «إنَّ فِيكَ خَصْلَتَيْنِ يُحِبُّهُمَا اللهُ: الحِلْمُ وَالأَنَاةُ». رَوَاهُ مُسْلم.

632. హజ్రత్ ఇబ్నె అబ్బాస్ (రజి) కథనం: దైవప్రవక్త (సల్లం) అషజ్జ్ అబ్దుల్ ఖైస్‌ను ఉద్దేశ్యించి, "నీలో దేవుడు యిష్టపడే రెండు సుగుణాలున్నాయి. అవి సౌమ్యం, నిదానం" అని అన్నారు.

(ముస్లిం)

(సహీహ్ ముస్లింలోని విశ్వాస ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

'అషజ్జ్ అబ్దుల్ ఖైస్' ఈయన అసలు పేరు మున్జిర్ బిన్ ఆయిజ్ లేదా ముంఖజ్ బిన్ ఆయిజ్. దైవప్రవక్త (సల్లం) అనుచరులు.

ఈ హదీసు ఏ పని చేసినా సౌమ్యంగా, నిదానంగా చేయాలని, ఈ రెండు సుగుణాలు దేవునికి ప్రియమైన గుణాలని ప్రబోధిస్తోంది. తొందరపాటులో చేసే పనులు అసంపూర్తిగా, అస్తవ్యస్తంగా ఉంటాయి.

633. హజ్రత్ ఆయిషా (రజి.అన్హా) కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (సల్లం) ఈ విధంగా ప్రవచించారు : దేవుడు మృదు స్వభావి. అన్ని విషయాల్లోనూ ఆయన మృదుత్వాన్ని ఇష్టపడతాడు.

(బుఖారీ - ముస్లిం)

٦٣٣ ـ وعن عائشةَ رضي الله عنها قالت: قال رسولُ اللهِ ﷺ: «إنَّ اللهَ رفيقٌ يُحِبُّ الرِّفقَ فِي الأمرِ كُلِّهِ» متفقٌ عليه.

(సహీహ్ బుఖారీలోని సంస్కార ప్రకరణం, సహీహ్ ముస్లింలోని సత్కార్యాల ప్రకరణం)

634. హజ్రత్ ఆయిషా (రజి.అన్హా) గారే చేసిన కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (సల్లం) ఇలా ప్రవచించారు : దేవుడు మృదు స్వభావి. ఆయన మృదుత్వాన్ని ఇష్టపడతాడు. కాఠిన్యం వల్లగాని, మరే ఇతర విషయం వల్లగాని ప్రసాదించనిది దేవుడు మృదుత్వం మూలంగా ప్రసాదిస్తాడు. (ముస్లిం)

٦٣٤ ـ وعنها أن النبيَّ ﷺ قال: «إنَّ اللهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرِّفقَ، وَيُعْطِي عَلَى الرِّفقِ ما لا يُعْطي عَلى العُنفِ وَمَا لَا يُعْطِي عَلى مَا سِوَاهُ» رواه مسلم.

(సహీహ్ ముస్లింలోని సత్కార్యాల ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

ప్రజలు తమ పరస్పర వ్యవహారాల్లో మృదుత్వం, మార్దవాలతో మెలగాలి. పరస్పరం మార్దవంతో వ్యవహరించుకునే దాసుల్ని దేవుడు అమితంగా యిష్టపడతాడు. దానిపై వారికి పుణ్యాన్ని కూడా ప్రసాదిస్తాడు. అయితే ధార్మిక విషయాల్లో, దేవుని హద్దుల విషయాల్లో మాత్రం ఎలాంటి మృదుత్వానికి, రాజీతత్వానికి తావివ్వకూడదు సుమా!

٦٣٥ ـ وعنها أن النبيَّ ﷺ قال: «إنَّ الرِّفقَ لا يكُونُ فِي شَيءٍ إلَّا زَانَهُ، وَلَا يُنْزَعُ مِنْ شَيءٍ إلَّا شَانَهُ» رواه مسلم.

635. హజ్రత్ ఆయిషా (రజి.అన్హా) కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (సల్లం) ఇలా ప్రవచించారు : ఏ వస్తువులోనయినా మృదుత్వముంటే అది ఆ వస్తువును హృద్యంగా మలుస్తుంది. ఆ మృదుత్వాన్నే తీసివేస్తే అది లోపభూయిష్టంగా కనిపిస్తుంది. (ముస్లిం)

(సహీహ్ ముస్లింలోని సత్కార్యాల ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

మృదుత్వం మనిషికి పెట్టని ఆభరణం. మృదు స్వభావం గల మనిషిని అందరూ యిష్టపడతారు, గౌరవిస్తారు. అంతేకాదు, మృదుత్వాన్ని, మన్నింపుల వైఖరిని అవలంబించేవారిని దేవుడు కూడా ప్రేమిస్తాడు. దీనికి భిన్నంగా కఠినాత్ములు ఇటు ప్రజల దృష్టిలోనూ, అటు దేవుని దృష్టిలోనూ నీచులుగా పరిగణించబడతారు.

٦٣٦ ـ وعن أَبي هريرةَ رضي الله عنه قال: بَال أَعْرَابيٌّ فِي المسجدِ، فَقَامَ النَّاسُ إلَيْهِ لِيَقَعُوا فِيهِ، فقال النَّبِيُّ ﷺ: «دَعُوهُ وَأَرِيقُوا عَلَى بَوْلِهِ سَجْلاً مِنْ مَاءٍ، أَوْ ذَنُوباً مِن ماءٍ، فَإِنَّمَا بُعِثتُم مُيَسِّرِينَ وَلَمْ تُبْعَثُوا مُعَسِّرِينَ» رواه البخاري. «السَّجْلُ» بفتح السين المهملة وإسكان الجيم: وَهِيَ الدَّلْو المُمْتَلِئَةُ مَاءً، وَكَذلِكَ الذَّنُوبُ.

636. హజ్రత్ అబూ హురైరా (రజి) కథనం : ఒక పల్లెటూరి వ్యక్తి మస్జిద్‌లో మూత్రం పోశాడు. అది చూసి ప్రజలు అతన్ని కొట్టబోయారు. అంతలో దైవ ప్రవక్త (సల్లం) వారిని అడ్డుకొని, "అతన్ని వదలిపెట్టండి. ఆ మూత్రంపై ఒక బిందె నీళ్లు పారబోయండి. మీరు సౌలభ్యం కోసం ప్రభవింపజేయబడ్డారు, కాఠిన్యం కోసం కాదు" అని అన్నారు. (బుఖారీ)

(సహీహ్ బుఖారీలోని శుచీ శుభ్రతల ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

ప్రజలకు నీతిని, నడవడికను బోధించేటప్పుడు వారి పట్ల వీలైనంతవరకు మృదుత్వం, మన్నింపుల వైఖరిని అవలంబించాలి. ముఖ్యంగా పల్లెటూరి వ్యక్తులు, ఏమీ తెలియని అమాయకుల పట్ల మృదువుగా వ్యవహరించాలి. కాఠిన్యాన్ని ప్రదర్శిస్తే వారు బెదిరిపోయి నకారాత్మకంగా స్పందించే ప్రమాదముంది. అంచేత వారికి నడవడికను బోధించాలనుకున్నప్పుడు ముందుగా వారిని ఆప్యాయంగా దగ్గరకు తీసుకోవాలి. కొన్నిసార్లు వారు మూర్ఖంగా ప్రవర్తించినా మన్నింపుల ధోరణితో వారిని సరిదిద్దే ప్రయత్నం చేయాలి.

637. హజ్రత్ అనస్ (రజి) కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (సల్లం) ఇలా ప్రవచించారు : "సౌలభ్యాన్ని కలగజేయండి. ప్రజలను కాఠిన్యానికి గురిచేయకండి. శుభవార్తలు అందించండి, ద్వేషం కలిగించే మాటలు చెప్పకండి."
(బుఖారీ - ముస్లిం)

٦٣٧ ـ وعن أنس رضي الله عنه عن النبيِّ ﷺ قال: «يَسِّرُوا ولا تُعَسِّرُوا، وبَشِّرُوا ولا تُنَفِّرُوا» متفقٌ عليه.

(సహీహ్ బుఖారీలోని విద్యాప్రకరణం, సహీహ్ ముస్లింలోని జిహాద్ ప్రకరణం)

638. హజ్రత్ జరీర్ బిన్ అబ్దుల్లాహ్ (రజి) కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (సల్లం) ఇలా ప్రవచించారు : మృదుత్వం లేని వాడు సకల ప్రాప్తాలనూ కోల్పోతాడు.
(ముస్లిం)

٦٣٨ ـ وعن جرير بن عبدِ الله رضي الله عنه قال: سمعتُ رسولَ اللهِ ﷺ يقولُ: «مَنْ يُحرَمِ الرِّفْقَ يُحرَمِ الخيرَ كُلَّهُ» رواه مسلم.

(సహీహ్ ముస్లింలోని సత్కార్యాల ప్రకరణం)

639. హజ్రత్ అబూబక్ర్ (రజి) కథనం: ఒక వ్యక్తి దైవప్రవక్త (సల్లం)ను తనకు ఏమైనా ఉపదేశించమని కోరాడు. దానికి ఆయన, "నువ్వు కోపగించుకోకు" అన్నారు. ఆ వ్యక్తి పలుమార్లు అదే ప్రశ్న అడిగాడు. ప్రతిసారీ ఆయన 'కోపగించుకోకు' అనే అన్నారు. *(బుఖారీ)*

٦٣٩ ـ وعن أبي هريرةَ رضي الله عنه أنَّ رَجُلاً قال للنبيِّ ﷺ: أَوْصِني. قال: «لا تَغْضَبْ» فَرَدَّدَ مِراراً؛ قال: «لا تَغْضَبْ». رواه البخاري.

(సహీహ్ బుఖారీలోని సంస్కార ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

ఈ హదీసులో దైవప్రవక్త (సల్లం)ను ఉపదేశించమని కోరిన వ్యక్తి బహుకోపిష్టి అని ఇతర ఉల్లేఖనాల ద్వారా తెలుస్తోంది. అందుకే దైవప్రవక్త (సల్లం) ఆ వ్యక్తి స్వభావాన్ని గమనించి ప్రతిసారీ అతనికి కోపగించుకోవద్దనే ఉపదేశించారు. మనిషికి కోపం రావటం సహజమే. కాని ఆ కోపాన్ని దిగమ్రింగటం ఉత్తముల లక్షణం.

640. హజ్రత్ అబూ యాలా షద్దాద్ బిన్ ఔస్ (రజి) కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (సల్లం) ఇలా ప్రవచించారు : నిస్సందేహంగా దేవుడు ప్రతి పనిని ఉత్తమంగా నిర్వర్తించటం విధిగా చేశాడు. కనుక మీరు (ఒక ప్రాణిని) చంపినప్పుడు ఉత్తమమైన రీతిలో చంపండి. (జంతువుల్ని) జిబహ్ చేసినప్పుడు ఉత్తమమైన రీతిలో జిబహ్ చేయండి. మీలో ప్రతి ఒక్కరూ కత్తికి సానపట్టి జిబహ్ చేయబడే జంతువుకి సుఖాన్ని కలగజేయాలి సుమా! *(ముస్లిం)*

٦٤٠ - وعن أَبي يَعلَى شَدَّادِ بن أوسٍ رضي الله عنه عن رسولِ الله ﷺ قال: «إنَّ الله كَتَبَ الإحسان علَى كُلِّ شَيءٍ، فإذا قَتَلتُم فأَحسِنُوا القِتْلَةَ، وَإذَا ذَبَحتُم فَأَحسِنُوا الذِّبحَةَ، وَليُحِدَّ أحدُكُم شَفرَتَه، وَليُرِحْ ذَبيحَتَه» رواه مسلم.

(సహీహ్ ముస్లింలోని జంతువేట ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

ఇక్కడ ప్రాణిని చంపటమంటే హాని తలపెట్టే విష జంతువుని చంపటం లేదా హత్యచేసిన నేరస్థుణ్ణిగాని యుద్ధరంగంలో శత్రువుని గాని చంపటం అని అర్థం. ఇలాంటి సందర్భాల్లో జీవహింస సమ్మతమేగాని ఆ జీవిని చిత్రహింసలు పెట్టిమరీ చంపటం ఎట్టి పరిస్థితుల్లోనూ సమ్మతం కాదు. ఇస్లాం ధర్మం ఒక నేరస్థునికి మరణశిక్ష విధించినా చిత్రహింసలు పెట్టి చంపకూడదని తాకీదు చేస్తోంది. ఇస్లాంకు పూర్వం అజ్ఞాన కాలంలో ప్రజలు ఒక మనిషిని చంపాలనుకున్నప్పుడు అతనికి చిత్రహింసలు పెట్టిన తరువాతగాని చంపేవారు కారు. ముందు చెవి, ఆ తరువాత ముక్కు, ఆ తర్వాత కాళ్లుచేతులు ఇలా ఒక్కొక్క అవయవమే వేరుచేసి చివరికి ప్రాణాలు తీసేవారు. ఇస్లాం ధర్మం ఈ పద్ధతిని తీవ్రంగా ఖండించింది. మనిషిని ఆ విధంగా చావుబతుకుల మధ్య ఇరికించి, చిత్రహింసలు పెట్టి చంపటం పాశవిక చర్యగా పేర్కొంది.

అదేవిధంగా జంతువుల్ని కోసినప్పుడు కత్తికి సానబట్టుకోవాలని, మెడవైపునుండి కోయకూడదని తాకీదు చేయబడింది. ఎందుకంటే కత్తి మొండిగా ఉన్నా లేదా మెడవైపు నుండి కోసినా దానివల్ల జంతువుకి విపరీతమైన నొప్పి కలుగుతుంది. జంతువుని ఆ విధంగా హింసిస్తూ చంపటం కూడా ఇస్లాం దృష్టిలో గర్హించదగిన విషయమే. నేడు యూరపు దేశాల్లో జంతువుల్ని యంత్రాల ద్వారా కోసే పద్ధతిని అవలంబిస్తున్నారు. దానివల్ల జంతువయితే అవలీలగా చావగలుగుతుందిగాని అధిక రక్తస్రావం జరగకపోవటంతో చాలా వరకు రక్తం

జంతువు మాంసంలోనే ఉండిపోతుంది. అటువంటి మాంసం ఆరోగ్యానికి హానికరంగా పరిణమించవచ్చు. జంతువు మాంసం ధర్మసమ్మతం కావాలంటే అధికస్రావం జరగాలని ఇస్లాం ఆదేశిస్తోంది. అందుకని జంతువుల్ని కోయటానికి ఇస్లాం ధర్మం సూచించిన పద్ధతే అన్నివిధాలా శ్రేయస్కరం.

٦٤١ ـ وعن عائشةَ رضي الله عنها قالت: مَا خُيِّرَ رسولُ اللهِ ﷺ بَينَ أَمرَينِ قَطُّ إلَّا أَخذَ أَيسَرَهُما، مَا لَم يَكن إثماً، فإن كَانَ إثماً، كَانَ أَبعَدَ النَّاسِ مِنهُ. وَمَا انتَقَمَ رسولُ اللهِ ﷺ لِنَفسِهِ في شَيءٍ قَطُّ، إلَّا أَن تُنتَهَكَ حُرمَةُ اللهِ، فَيَنتَقِمَ للهِ تعالى. متفقٌ عليه.

641. హజ్రత్ ఆయిషా (రజి.అన్హా) కథనం : దైవప్రవక్త (సల్లం)కు ఏవయినా రెండు విషయాల్లో ఒకదాన్ని అవలంబించే ఎంపిక స్వేచ్ఛ ఇస్తే ఆయన ఆ రెండింటిలో సులభమైన విషయాన్నే ఎంచుకునేవారు. అయితే ఆ విషయం పాపకార్యమయి ఉండకూడదు. ఆ విషయం పాపకార్యమయిన పక్షంలో అందరికన్నా ఎక్కువగా ఆయనే దానికి దూరంగా ఉంటారు. దైవప్రవక్త (సల్లం) ఎన్నడూ తన సొంత వ్యవహారంలో ఇతరులకు ప్రతీకారం చేయలేదు. కాని దేవుని నిషిద్ధ విషయాల్లో జోక్యం చేసుకుంటే మాత్రం ఆయన దైవం కోసం ప్రతీకారం చేసేవారు.

(బుఖారీ - ముస్లిం)

(సహీహ్ బుఖారీలోని మహిమోన్నతుల ప్రకరణం, సహీహ్ ముస్లింలోని ఘనతా విశిష్టతల ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

ప్రవక్త తన అనుచర సమాజానికి ఆదర్శకర్తగా వ్యవహరిస్తాడు. ప్రవక్త వాక్కర్మల్ని ఆయన అనుచర సమాజం తమ పాలిట ఆదర్శప్రాయంగా భావిస్తుంది. అలాంటప్పుడు ప్రవక్తే స్వయంగా ఆచరణయోగ్యం కాని క్లిష్టమైన పద్ధతులు, విధానాలను అవలంబిస్తే తన అనుచర సమాజం కాఠిన్యానికి గురికావలసి వస్తుంది. అందుకే దైవప్రవక్త (సల్లం) ఎల్లప్పుడూ వీలైనంతవరకు సులభమైన విధానాలనే పాటించేవారు. శిక్షలు, ఆరాధనలు, విధులు ప్రతి విషయంలోనూ అనుచర సమాజ సౌకర్యాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొని వ్యవహరించేవారు.

٦٤٢ - وعن ابنِ مسعودٍ رضي الله عنه قال: قال رسولُ اللهِ ﷺ: «ألا أُخبِرُكُمْ بِمَنْ يَحْرُمُ عَلى النَّارِ - أوْ بِمَنْ تَحْرُمُ عَلَيْهِ النَّارُ -؟ تَحْرُمُ عَلى كُلِّ قَرِيبٍ هَيِّنٍ لَيِّنٍ سَهْلٍ». رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ.

642. హజ్రత్ ఇబ్నె మస్‌వూద్ (రజి) కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (సల్లం) ఇలా అన్నారు : నరకానికి ఎవరు (లేక) నరకం ఎవరిపై నిషిద్ధమో నేను మీకు తెల్పనా? ప్రజలతో సన్నిహితంగా ఉంటూ సౌకర్యాన్ని కలగజేస్తూ, మృదుత్వం మార్దవాలతో వ్యవహరించే ప్రతి వ్యక్తిపై నరకం నిషిద్ధమే. (తిర్మిజీ దీనిని ఉల్లేఖించి 'హసన్'గా పేర్కొన్నారు)

(సుననె తిర్మిజీలోని ప్రళయ వర్ణనల ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

సన్నిహితంగా ఉండటమంటే తమ నడవడికతో, మంచి ప్రవర్తనతో ప్రజల హృదయాల్లో చోటు సంపాదించుకోవటమని అర్థం. అదేవిధంగా సౌకర్యాన్ని కలుగజేస్తూ మృదువుగా వ్యవహరించటమంటే ప్రాపంచిక వ్యవహారాల్లో వారిపట్ల అణకువతో, ప్రేమతో వ్యవహరించటమని భావం. ఈ హదీసులో కూడా ఉత్తమ నడవడికకు గల గొప్పదనం వివరించబడింది. దీనికి విశ్వాసంతో ప్రగాఢమైన సంబంధముంది. మనిషిని నరకాగ్ని నుంచి కాపాడేది ఆ విశ్వాసమే!